

Lektorův průvodce výslovností

10 záchytných bodů, díky kterým neztratíte směr

Jsem lektorka češtiny pro cizince. Mojí specializací je výuka výslovnosti.
Lektorům ukazuju, jak učit výslovnost beze strachu, s humorem a lehkostí.
Studentům pomáhám hravě překonávat bariéry a spletnosti češtiny.
Mým přáním a cílem je, abychom si všichni lépe rozuměli.

Něco málo nutností před cestou: Tento materiál je informačním produktem. Je výsledkem několikaletého pozorování, vymýšlení a zkoušení. Jakékoliv šíření nebo poskytování třetím osobám bez souhlasu autorky je zakázáno a je porušením autorského zákona, které může být stíháno.

Pokud si myslíte, že by mohl prospět i ostatním lektorům a lektorkám, doporučte jim můj blog www.mluvimesky.cz

Děkuju, že respektujete moji práci.

Kdo vás bude provázet?

Jsem lektorka, učím češtinu jako cizí jazyk a specializuji se na výuku české výslovnosti. Moje práce mě baví, naplňuje a pohání kupředu. Zároveň díky ní rostu nejen já, ale i lidi, s nimiž se setkávám. Cesta k tomu, co dnes dělám a co mě baví i živí zároveň, nebyla úplně přímočará.

Vedla přes zdánlivě nepraktickou kombinaci studia češtiny, lingvistiky a hudby. Z nejistého tápání a neznámého cíle k jasnému uvědomění, komu a čemu můžu v praxi pomoci.

Dozvědět se o mně víc můžete [tady](#).

Ráda se stanu i vaším průvodcem po krajině výuky české výslovnosti.

Dozvíte se, co je dobré před výletem vědět a jak se na něj připravit.

Ukážeme si, co potřebujete mít ve výbavě a na co není dobré zapomínat.

Tak pojďme na to. ;)

Než se vydáme na cestu, aneb desatero výuky výslovnosti

1) Stanovení dosažitelného cíle

Stejně jako si před každým výletem vytyčíme trasu, je vhodné si i před tím, než se začneme zabývat výslovností, určit, jakého **cíle** chceme **dosáhnout**. Tak jako s novorozencem nebudeme stoupat na Mt. Everest, ani po začátečnickovi nemůžeme chtít, aby se jeho zvuková realizace ztotožnila s realizací rodilého mluvčího.

Proto je dobré si nejdřív zodpovědět **několik otázek**:

- Co máme na mysli, když mluvíme o správné výslovnosti?
- Odkud jsou naši studenti? Jaká je jejich mateřština? Znají ještě jiné jazyky?
- Kde se můžou na základě jejich mateřského jazyka vyskytnout překážky a co naopak překlenou bez nesnází?
- Jaká je jejich úroveň?
- Kam se ve výslovnosti chtějí posunout?

2) Trpělivost úspěch přináší

Po tom, co jsme si vyjasnili situaci, je třeba se dobře vybavit. Nic se vám nebude hodit na toulkách výslovností líp než **trpělivost**.

Tak jako nikdo nevyleze na Everest bez přípravy, ani **mluvit** nikdo **nezačne ze dne na den**.

Nácvik výslovnosti je dlouhý proces. Postupujte po malých kouskách, odměňujte studenty i sebe za každý úspěch.

I dlouhý pobyt v základním táboře může být prospěšný, nepodceňte aklimatizaci. Před vrcholem ji oceníte.

3) Základem je fonemický sluch

Důležité je si uvědomit, že pokud se chceme věnovat výuce a fixaci výslovnosti u cizinců, nevystačíme si s pouhou **produkcí** (co říkají), ale pozornost je potřeba zaměřit na **percepci** (co a jak vnímají a slyší).

Pokud je student schopný hlásku správně identifikovat a slyšet rozdíly v realizaci jiných hlásek a drobné nuance, teprve potom můžeme začít s jejich osvojováním.

Schopnosti jemné sluchové diferenciaci se říká fonemický sluch.

I my jsme nejdřív mateřský jazyk poslouchali, potom se pokoušeli vyluzovat hlásky, zkoumali jejich rozdílnost a poznávali, jak rozlišují význam slov.

Ideálně by takový průběh měla mít i výuka cizího jazyka.

Zvuková podoba by měla předcházet tu psanou a studenti by měli **mít čas na zpracování sluchových vjemů** (to znamená, že pokud např. Japonec neslyší žádný rozdíl mezi *r* a *l*, bude obtížné po něm chtít, aby rozdíl mezi hláskami uskutečnil v řeči).

Praxe tomu bohužel není moc nakloněná.

Vy už ale teď víte, že pokud chcete začít fixovat hlásky, koncentrujete se nejdřív na rozlišení jemných zvukových rozdílů a **správnou identifikaci hlásek**. A buďte trpěliví, ale to už znáte.

V dalším kroku už můžete přistoupit k nácviku artikulace.

4) Procvičovat hravě, nenásilně, s humorem a lehkostí

Samotnou artikulaci procvičujte **beze stresu, přehnaných požadavků**, zdržte se nevhodných komentářů, maximálně podporujte.

Vytvořte ve skupině i mezi vámi a studenty **pocit bezpečí, důvěry a vzájemné podpory**.

Chyby opravujte **důsledně, ale citlivě a s respektem** k osobnostním rysům studentů (někteří mohou mít i ve svém rodném jazyce problémy s výslovností, mluvením před skupinou lidí).

Uvědomte si, jak i pro mnoho rodilých mluvčích může být mluvení na veřejnosti stresující.

5) Nácviku se věnovat krátce, ale pravidelně

Při fixaci výslovnosti hraje roli velké množství (na vás nezávislých) proměnných:

- osobnostní charakteristika
- jazykový talent
- smysl pro rytmus a hudební sluch
- fyzické nastavení, jemná a hrubá motorika (schopnost uvědomovat si drobné pohyby mluvidel)

Nácvik hlásek a melodie řeči může být velmi **náročný**. Snadno dochází **k únavě, vyčerpání a frustraci** (studentů i lektorů).

Proto se mu věnujte **pravidelně v krátkých intervalech**.

Na začátku lekce, pro odlehčení v průběhu, na konci jako variaci na opakování probrané gramatiky nebo slovní zásoby. I v rámci krátkých oprav při kontrole cvičení, čtení textu atd.

Spojte výuku jazyka **s melodií, rytmem a pohybem**. Při pohybu se uvolní emoce i energie, většinou se zbavíte počáteční strnulosti.

To je nejlepší cesta, jak z fixace výslovnosti udělat zábavu, hru, něco, co nepodléhá přísným pravidlům.

6) Při poslechu používat neznámá slova, u produkce preferovat slova z lekcí

Pro to, abyste zjistili, jak se vaši studenti sluchově orientují v džungli českých hlásek, doporučuju **při tréninku fonemického sluchu** používat **neznámá slova**. Slova, jejichž grafickou podobu neznají. Musí se tedy spolehnout čistě na to, co a jak vnímají.

Při produkci je vhodné procvičovat **slova**, se kterými se setkávají na lekcích a která **budou používat**.

Pokud potřebujete zafixovat konkrétní hlásku (skupiny hlásek), vyplácí se ji trénovat i ve slovech a kombinacích ne úplně praktických (např. *Táňa, Jítu, hňup, El Niño* – pro nácvik měkkých souhlásek v pozici jiné než před i/ě).

A když už jsme u neznámých slov – nebojte se procvičovat výslovnost i na **nejazykových zvucích** (například *pššt, tútutu, túky tük, bzzzz, chichichi*, pyšné odseknutí *tss* atd.)

Pracujte s tím, co už vaši studenti **umí**. Když například umí říct /č/ v anglickém slově *cheese*, stavte na tom.

7) Zkušený průvodce je zárukou úspěchu

Vy jako **průvodci** byste měli být schopni **sebezpozorování a sebehodnocení**. Když sami nevíte, kde máte jazyk a jestli vám hláska v ústech „exploduje“, nebo ji můžete říkat tak dlouho, dokud vám nedojde dech, nemůžete studenty navést na správnou cestu.

Nebojte se zkoumat pozici jazyka, rtů, aktivitu hlasivek. Totéž uče svoje studenty.

Vyvarujte se nicneříkajícím pokynům jako: „Trochu měkčeji, víc tvrdě,“ nebo stále hlasitějšímu opakování.

Popisujte, kde a jak se prostor ve vašich ústech mění.

Pamatujte, že **první krok** do neznáma **děláte** vždycky **vy**.

Že první, kdo ukáže svůj jazyk, zuby a plomby, budete vy. Až po vás vaši studenti.

8) Postupovat od menších částí k větším

Je lidskou přirozeností se **věci učit postupně**, po menších částech, od nejjednoduššího po složitější. Postupujte tak i při nácviku výslovnosti.

Upevňujte **výslovnost** jednotlivých **hlásek**, slova čtěte **po slabikách**, slabiky **spojte do slov**, slova **do vět**.

9) Tvořit celek

Jsme skoro nahoře. Těšíte se na úžasný výhled, ve kterém bude všechno jako na dlani?

Aby i výsledný efekt z výslovnosti byl takový, **propojte** ji s **programem lekce**, **komunikačními potřebami a cíli**.

Aby se na konci lekce před vašimi studenty otevřel výhled na to, co chtějí vyjádřit. Od výslovnosti přes slovní zásobu až po gramatiku.

10) A co jazykolamy? Jako třešnička na dortu

Při snaze naučit někoho českou výslovnost se často vyskytuje takový **nešvar**. A tím jsou **jazykolamy**. Je to nešvar pro obě strany přitažlivý.

Rodilý mluvčí ukáže, jak bravurně zvládá svou mateřštinu, nerodilý ve snaze se mu vyrovnat krkolomně prezentuje svůj dosavadní um. Může to být velká legrace. Vy ji na svých lekcích přidávejte **jako šafránu**.

Po nácviku hlásky můžete demonstrovat její osvojení na vybraném jazykolamu.

Nezačínejte jimi, nekladte na ně důraz. Měly by fungovat jako Tatranka po náročném výstupu.

Cílová rovinka

Dostali jste se do cíle! Možná by to chtělo nějakou tu Tatranku (nebo jazykolam)?

Dozvěděli jste se, co je důležité mít vzít s sebou, když se vydáváte do labyrintu výslovnosti.

Ukázali jste, že vám záleží na tom, jak vaši studenti mluví a jak jim ostatní rozumí.

Děkuju vám i za ně! ;)

Co můžete podniknout dál? Naše společná cesta tady nekončí.

Možná vás napadly otázky, na které jste tady nenašli odpověď. S tím vám pomůže můj [e-mail](#).

Šťastnou cestu, ať to vám i vašim studentům mluví a ať vás to baví ;)

Michaela Paldusová